

Franciska Sundholm

Intohimoinen tutkija

■ **Franciska Sundholm sai koulussa porttikiellon kemian tunneille, mutta itsepäinen tyttö ei antanut intohimonsa sammua.**

Sisko Loikkanen

Albert Edelfeltin entistä ateljeera-kennusta Helsingin Liisankadulla asutti 1930-luvun puolestavälistä lähtien toisen kuuluisan suomalais-taiteilijan Gösta Diehlin perhe. Pienen Franciska-tytären ja Elsa-äidin säännölliset torimatkat kulkivat halki Engelin hienon keskustan.

”Senaatintorin kupeessa äiti aina näytti minulle rakennuksen, jossa hänen isänsä Wilhelm Ramsay oli työskennellyt geologian professorina. Samassa talossa toimi myös kemian laitos, jossa äitikin oli opiskellut ennen kuin lähti maalarimiehensä mukana Pariisiin”, kertoo emeritaprofessori Franciska Sundholm.

Komea rakennus teki pikkutyttöön vaikutuksen ja määräsi tämän koko elämänuran.

”Päätin, että minusta tulee kemisti. Itsepäisenä luonteena en sitten koskaan muuttanut suunnitelmaani.”

Ennen suunnitelman toteutumista elettiin kuitenkin taiteilijaelämää. Kruununhaan talossa ei ollut hissiä, keskuslämmitystä eikä edes keittiötä. Vessa sijaitsi porraskäytävässä.

”Kylmä vesi asuntoon tuli, mutta puut ja koksit kannettiin portaita pitkin ylös.”

Ruuanlaitto sujui ison koksikammiinan päällä keittolevyllä, jonne kekse-liäs äiti ylsi kipuamalla korkealle pal-lille.

Isänsä Sundholm muistaa intohimoisena taiteilijana ja lukeneena ihmisenä.

”Isä oli hauska, temperamentikas, mielenkiintoinen mies, jonka suuri kiinnostuksen kohde oli Ranska. Siellä hän asui yhteensä kolmetoista vuotta.”

Kun Gösta Diehl vuonna 1948 sai valtion stipendin, koko perhe muutti Pariisiin kautta Nizzan lähistölle Venceen, joka tunnetaan Henri Matissen koristelemasta kappelista ja jossa asui paljon muitakin taiteilijoita.

”Meidän perhe oli varmaan kau-pungin ensimmäisiä ’turisteja’. Ny-kyäänhän siellä käy miljoonia matkailijoita vuodessa.”

Tutkija sielultaan

Lukiessa Franciska Sundholmin urahaaveet olivat vähällä kariutua. Ensimmäisillä kemian tunneilla opetettiin, että suola on kiteistä, valkoista ainetta.

”Minä rohkengin kysyä, onko soke-rikin suola. Se oli opettajan mielestä niin hävytöntä, että minulta kiellettiin osallistuminen kemian opiske-luun kokonaan.”

Siitä huolimatta tuore ylioppi-las aloitti vuonna 1955 orgaanisen kemian opinnot Helsingin yliopis-tossa. Ala osoittautui hyvin kiehtovaksi, ja innostunut Sundholm suoritti sivulaudaturin myös epäor-gaanisesta kemiasta.

Vastavalmistuneelle maisterille tarjottiin töitä professori Veronica Sundmanin tutkimusryhmässä mikrobiologian laitoksessa.

”Sanoin kuitenkin itselleni, että vielä et osaa tarpeeksi kemiaa, ja aloitin heti jatko-opinnot.”

Kun väitöstyö ligniiniin kemiasta ja malliaineista oli valmis, Sundholm lähti post doc -tutkijaksi Britannian Southamptoniin. Siellä hän syntetisoi teoreettisen kemian ryhmän tutki-joille nestekiteitä ja tutki niiden omi-naisuuksia.

Suomeen palattuaan hän työsken-teli Helsingin yliopistossa tutkijana ja muutaman vuoden orgaanisen kemian apulaisprofessorina.

Vuonna 1987 Sundholm päätyi yli-opiston polymeerikemian professo-rin virkaan – johon hän ei olisi edes

halunnut hakea. Painostus oli kuiten-kin kova, sillä hänet katsottiin aino-aksi sopivaksi kandidaatiksi.

Lisäksi Sundholm oli ehtinyt 1970-luvulla tehdä vuoden viransi-jaisuuden orgaanisen kemian profes-sorina Jyväskylän yliopistossa. Mukavasta pestistä ja opiskelijoista oli jäänyt hyvät muistot.

Helsingin professuuri oli kuitenkin vikatikki, Sundholm sanoo jälkiviiv-saana.

”Olen elämässäni katunut vain yhtä asiaa, sitä.”

Syynä olivat muuttuneet ajat. 1980-luvulla tutkimusrahoitus oli niukkaa, eikä tutkimuslaitteita saatu juuri lainkaan. Vähistä rahoista kil-pailtiin verissä päin.

Seuraavalla vuosikymmenellä tilanne hieman parani. Henkilöstö-pulakin helpotti, kun Sundholm sai Kemianteollisuus ry:n tuella hankit-tua rahoituksen apulaisprofessorin ja laboratorioinsinöörin palkkaami-seen.

Franciska Sundholm

- Syntynyt Helsingissä 1937.
- FK 1960, FL 1964, FT 1969, dosentti 1971, Helsingin yliopisto.
- Helsingin yliopiston tutkija 1959–1987, orgaanisen kemian vt. apu-laisprofessori 1971–1974, polymeerikemian professori 1987–2000.
- Jyväskylän yliopiston orgaanisen kemian vt. professori 1973, Teknillisen korkeakoulun orgaanisen kemian vt. apulaisprofessori 1974–1975 ja orgaanisen kemian dosentti 1974–1998.
- Vierailevana tutkijana mm. Sout-hamptonissa, Moskovassa ja Grenoblessa.
- Puoliso professori Göran Sund-holm. Kaksi lasta, viisi lastenlasta.
- Noin 250 tieteellistä julkaisua orgaanisen kemian, fysikaalisen kemian ja polymeerikemian alalta.
- Harrastukset: sukututkimus, puutyöt, käsityöt, ruoanlaitto.

Timo Meätänen

Franciska Sundholm juhli 75-vuotispäiväänsä Arppeanumin keisarialisissa. Albert Edelfelt vanhemman suunnittelema rakennus vihittiin vuonna 1867 Helsingin yliopiston kemian laitokseksi.

Iso kanto kaskeen kuitenkin jäi: hallinnollisten tehtävien valtava määrä, joka vain kasvoi ja joka ei tutkimukseen suuntautunutta Sundholmia miellyttänyt lainkaan.

Eläköityminen professorin virasta vuonna 2000 olikin lähinnä helpotus. Sundholm katsoo silti taaksepäin tyytyväisin mielin.

”Neljästäkymmenestä virkavuodesta 13 vuoden professuuri oli kuitenkin aika pieni osa”, hän hymähtää.

Emeritan ei käy kateeksi nykyisiä kollegojaan. Hallintotyöt eivät ole ainakaan vähenemään päin, ja rahasta on pula entiseen malliin. Tilanne hei-

jastuu tutkimuksen ja koulutuksen tasoon.

”Suunta on koko ajan alas. Ei tämä mitenkään rohkaise lahjakkaita ihmisiä. Jos olet hyvä alallasi ja sinusta tulee professori, joudut tuollaiseen soppaan.”

Sundholm arvostelee myös yliopistojen nykyistä rahoitusmallia.

”Jos koulutus on Suomessa ilmaista ja vielä maailman huipuksi kehitettyä, kyllä valtion pitää sitä silloin rahoittaa.”

Elinkeinoelämältä saatava raha on kaksipiippuinen juttu. Yliopistot saivat mielellään pärjätä ilman sitä, mutta:

”Kun rahanpuute on kova ja samalla halu tehdä tutkimustakin on kova, pakkohan se raha on jostakin hankkia.”

Kädentaitajien suku

Eläkepäivillään Franciska Sundholm on tehnyt ahkerasti sukututkimusta ja selvittänyt isänpuoleisen sukunsa historian vuoteen 1504 asti.

Tutkimuksessa on selvinnyt, että saksalaisesta Butzbachin kaupungista lähteneet Diehlit ovat toimineet puuseppinä ainakin viidentoista sukupolven ajan.

”He ovat tehneet puusta työkaluja ja huonekaluja ja rakentaneet taloja. *Diehl*-sanakin tarkoittaa leveää lattiaankkua, joten sukunimi lienee ammatin perua.”

Kädentaidot ovat kulkeneet geneisissä, sillä myös suvun nykypolville veistotaito on sydämen asia.

”Lähes jokaiselle meistä höyläpenkki on välttämätön mööveli”, nauraa Sundholm, joka omistaa sellaisen itsekin.

Professori kerää metsistä sopivaa materiaalia, josta syntyy keittiövälineitä, lusikoita, kauhoja, salaattikulhoja ja leikkuulautoja.

Tutkimustyötä hänen on tarkoitus laajentaa myös äidinpuoleiseen sukuun. Apuna on isoisältä jäänyt valtava arkisto.

Wilhelm Ramsay lähti ensimmäisenä tutkimusmatkailijana Kuolan niemimaalle vuonna 1887 ja teki myöhemmin lukuisia muitakin matkoja. Tyttärentyttären haaveena on saada hänen matkakertomuksensa ja samalla muunkin suvun tarina kahden kannen väliin.

Toinen rakas harrastus on kouluavustajana toimiminen. Mieheensä, Teknillisen korkeakoulun fysikaalisen kemian emeritusprofessorin **Göran Sundholmin** kanssa Franciska Sundholm viettää joka viikko yhden antoisin päivän läheisessä alakoulussa.

”Teemme sitä, mitä pyydetään. Joskus opettelemme ekaluokkalaisten kanssa lukemista, joskus opetamme viitosluokkalaisten jaksollista järjestelmää.” □

Kirjoittaja on kemian diplomi-insinööri ja tiedetoimittaja.
sisko.loikkanen@yle.fi